

*Мариніна Ірина Володимирівна
студентка 2 курсу магістратури,
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
Рівненський державний гуманітарний університет*

*Науковий керівник:
Яковишина Тетяна В'ячеславівна
к.пед.н., доцент кафедри педагогіки початкової освіти,
Рівненський державний гуманітарний університет*

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ

Сучасні суспільні реалії потребують формування активних особистостей, що здатні самостійно критично мислити, визначати цілі й самореалізуватися, розкривати особистісний потенціал. У зв'язку з цим у сучасному світі відбувається переоцінка багатьох традиційних цінностей, у тому числі тих, які стосуються соціорольової поведінки членів суспільства, на користь європейських демократичних пріоритетів.

Школа як один з інститутів соціалізації дитини повинна давати учням можливість розвивати індивідуальні здібності та інтереси незалежно від статевої приналежності. Однак традиційна статево-рольова соціалізація хлопців і дівчат, в якій активну участь бере школа, продовжує виробляти патріархальні стереотипи взаємодії статей в суспільній та приватній сферах. У свідомості сучасних педагогів ще не сформувалося почуття відповідальності за формування гендерної соціалізації школярів.

Одна з причин цього – низький рівень компетентності педагогів з даної теми. Як зазначає О. Железняк, професійна компетентність педагога з гендерного виховання учнів – це новий і найважливіший аспект професіоналізму сучасного педагога як фахівця сфери освітніх послуг, що забезпечує успішність його педагогічної діяльності на підставі коректного впровадження принципів гендерного підходу в освітній процес шляхом оволодіння необхідними предметними компетенціями, гнучкими способами виконання професійних завдань і відповідними психологічними установками, мотиваціями [2].

Про необхідність розвитку гендерної компетенції вчителів також свідчать такі факти:

1) щоб орієнтувати учнів на рівноправні гендерні взаємини, учитель має володіти культурою гендерного мислення. Гендерно-орієнтований педагог має усвідомлювати власну гендерну ідентичність, вплив своїх гендерних установок на формування гендерних уявлень та цінностей в учнів, бачити можливості гендерної педагогіки для поліпшення якості навчально-виховного процесу.

2) не завжди погляди й переконання вчителів відповідають принципам егалітаризму (ідеям рівноправності статей).

Тому однією з умов ефективного формування гендерної культури молодших школярів ми вважаємо підвищення гендерної компетенції педагогів. Тож завдяки яким особистісним і професійним якостям вчителі будуть носіями гендерної культури і сприятимуть її розвитку у своїх учнів? Що повинен знати і вміти вчитель, щоб виховувати учнів у дусі гендерних стратегій?

Відповідно, що конструювання гендеру у процесі соціалізації відбувається у соціальних суспільних інститутах, а одним із таких соціальних інститутів є освітні установи, то насамперед стає питання підготовленості самих вчителів, які теж відчули на собі вплив традиційної освіти і стереотипів. На сьогоднішній день, учителям необхідно бути носієм і транслятором гендерної культури. Йому/їй необхідні знання методології гендерних досліджень, феміністської теорії, володіння певним категоріальним апаратом, тобто наявність базових знань з гендерної проблематики.

Але найскладнішим для сучасного вчителя може стати те, що йому/їй необхідно прийняти нові ідеї, а іноді подолати у собі той психологічний спротив, який частіше за все з'являється у нас, коли ми зустрічаємось із чимось новим і незвичним, яким на сьогодні є гендерне знання. Тому необхідною є гендерна освіта самих педагогів. Методологічні аспекти впровадження гендерної освіти у професійну підготовку вчителів є предметом багатьох досліджень. Цю проблему можна розглядати в рамках курсів по підвищенню кваліфікації й перепідготовки педагогів, через участь вчителів у семінарах із гендерної проблематики, літніх школах, тренінгових програмах, наукових читаннях, конференціях.

Ми погоджуємося, що гендерна підготовленість педагога передбачає:

- знання основ гендерної теорії;
- знання сучасних проблем і тенденцій гендерного розвитку;
- знання законодавчих та нормативних актів; розуміння особливостей гендерної соціалізації;
- володіння формами та методами гендерного навчання та виховання;
- уміння керувати процесом гендерної соціалізації учнів;
- уміння організувати навчальний процес на основі гендерної рівності;
- здатність сформулювати власну гендерну ідентичність;
- уміння мотивувати учнів до гендерної самоосвіти;
- формування гендерної чутливості; повага до особистості незалежно від статі та інші.

Поряд з особливостями організації освітньої установи, змістом освіти особистість вчителя, стиль його педагогічної взаємодії, комунікації виступає транслятором соціокультурних стереотипів, установок, є чинником гендерної просвіти учнів. Педагоги як носії гендерної культури суспільства та особистих гендерних уявлень впливають на гендерну

соціалізацію молодших школярів, становлення статево-рольових цінностей і норм поведінки.

У процесі здійснення виховної роботи зі школярами вчитель повинен володіти гендерною культурою, адже від його виховних траєкторій залежить здійснення реконструкції традиційних культурних обмежень розвитку потенціалу особистості залежно від статі, осмислення й створення умов для максимальної самореалізації і розкриття здібностей дівчаток та хлопчиків у процесі педагогічної взаємодії [4].

Ми вважаємо, компетентність педагога з гендерного виховання учнів – це складова загальної професійної компетентності, яка забезпечує здійснення педагогічної діяльності шляхом впровадження до освітнього процесу принципів гендерного підходу. У різних психолого-педагогічних дослідженнях [1] в структурі гендерної компетентності педагога виокремлено три провідні компоненти:

1) змістовий, що відображає суть концептуальних засад у розумінні феноменів гендеру, гендерних питань та проблем;

2) організаційний, що орієнтує педагога на виконання специфічних функцій професійної діяльності, пов'язаних із реалізацією принципів гендерного підходу в освіті;

3) рефлексивний, що передбачає особисте ставлення до гендерних проблем, вияв гендерної чуйності, толерантності, намагання змінити стереотипність мислення та сприйняття.

Таким чином, гендерна компетентність передбачає знання основ гендерної теорії; розуміння особливостей гендерної соціалізації; володіння формами та методами гендерного навчання і виховання; уміння керувати процесом гендерної соціалізації учнів; уміння організувати навчальний процес на основі гендерної рівності.

Функція педагога полягає не в тому, щоб «самому» вказувати дитині шлях освоєння егалітарних цінностей і уявлень, контролюючи процес «засвоєння», а в тому, щоб забезпечити вільне і відповідальне самовизначення особистості [3].

Гендерна компетентність педагога, з нашої точки зору, передбачає: знання основ гендерної теорії; знання сучасних проблем і тенденцій гендерного розвитку; знання законодавчих та нормативних актів; розуміння особливостей гендерної соціалізації; володіння формами та методами гендерного навчання та виховання; уміння керувати процесом гендерної соціалізації учнів; уміння організувати навчальний процес на основі гендерної рівності; здатність сформувати власну гендерну ідентичність; уміння мотивувати учнів до гендерної самоосвіти; формування гендерної чутливості; повага до особистості незалежно від статі та інші.

Ми виявили такі шляхи запровадження гендерної компетентності у роботу вчителя початкових класів:

- самоосвіта педагогів, підвищення їх здатності до подолання патріархальних стереотипів та впровадження гендерних підходів;
- проведення конференцій семінарів, тренінгів, круглих столів з питань
 - гендерної освіти;
 - запровадження гендерних курсів у системі післядипломної освіти педагогічних працівників усіх категорій;
 - проведення гендерного аналізу підручників, доведення його результатів до педагогічного загалу;
 - запровадження обов'язкових навчальних гендерних курсів;

Все це сприятиме формуванню гендерного світогляду педагогів, дозволить трансформувати освіту у напрямку гуманізму, толерантності та демократичності, матиме значний вплив на демократизацію та гармонізацію всіх сфер суспільного розвитку.

Отже, аналіз джерел, з одного боку, дають змогу зафіксувати потребу педагогів у знаннях щодо гендерного виховання, гендерної соціалізації молодших школярів, а з іншого, недостатність розуміння питань впровадження гендерного підходу в навчально-виховний процес початкової школи. У зв'язку з цим важливим питанням постає проблема гендерної просвіти педагогів, спрямована на підвищення їх гендерної компетентності. Адже гендерно-компетентний педагог забезпечує індивідуальний підхід до учнів, враховує їхню гендерну ідентичність, використовує різні поведінкові стратегії, що створює оптимальні умови для гендерної соціалізації, формування гендерної культури в умовах навчально-виховного процесу.

Список використаних джерел

1. Гендерна освіта в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів: програма спецкурсу для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. О. Бондарчук, І. Ващенко, О. Нежинська. К., 2010. 21 с.
2. Железняк О. В. Розвиток професійної компетентності педагога з гендерного виховання учнів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Ялта, 2011. 23 с.
3. Кравець В. Історія гендерної педагогіки: навч. посіб. Тернопіль: Джура, 2005. 440 с.
4. Мандрик Л. Проблема виховання гендерної культури в загальноосвітніх навчальних закладах. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». 2009. Випуск 166. С. 97-101.